

PERSONÁLIE

KAPITÁN LETECTVÍ ALFRÉD LÖFFLER - BIOGRAFICKÝ NÁSTIN

JIŘÍ PLACHÝ

PLACHÝ, J: Flt Capt Alfred Löffler- the first killed Jewish soldier of Czechoslovak Army. Vojenská história, 3, 12, 2008, pp. 125–131, Bratislava.

The study deals with the life of Alfred Löffler, the first officer of Czechoslovak Army with a Jewish origin, who sacrificed his life in the service after the announcement of emergency measures towards the protection of Republic on 20th May 1938, esp.: after the declaration of the war against the Nazis Germany and its Allies. Alfréd Löffler was born on 30 May 1906 in a Jewish family in Holíč, Slovakia. After graduation at Secondary real school in Skalica, 1924 he went on to study at Military Academy in Hranice na Morave, which he finished very successfully as an Infantry lieutenant. Until the autumn in 1929 he served in 13.th regiment at Šumperk and then he was trained to be an air guard observer. In 1932 he was dedicated to Army Aviation and consequently he served in various aviation troops in Czech and Slovak republic. In 1938 he was at Captain Rank and a Shadow Commander of a Technical fleet of 6th Aviation Regiment in Prague. 22nd November 1938 he died in the air accident in which his aero plane crashed into Lomnický Peak.

Military History. Czechoslovakia, Military personnel. Alfred Löffler.

Pro většinu evropských zemí začala 2. světová válka po 1. září 1939. Československá exilová vláda v Londýně vyhlásila formálně válku Německu a jeho spojencům dne 16. prosince 1941 se zpětnou platností ke dni, kdy byla nacistickým Německem porušena územní integrita republiky. Jako událost odpovídající tomuto ustanovení bylo určeno založení Sudetoněmeckého dobrovolnického sboru (Sudetendeutsches Freikorps), ke kterému došlo 17. září 1938. I když bychom jistě našli data vhodnější (např. pokus stoupcův henleinovské SdP o převrat 12. září 1938), je třeba nejen z hlediska našeho právního řádu respektovat toto datum jako oficiální vstup ČSR do války. Také veškeré ztráty na životech československých občanů, vojáků i civilistů, po tomto datu je třeba považovat za

kpt. Löffler ze začátku 30. let – límcové označení pěšího pluku 13

ztráty válečné.¹ Přestože nejde o problematiku, která by stála stranou pozornosti historiků i publicistů (v poslední době např. jmenný seznam padlých a zemřelých příslušníků československé armády, policie, četnictva a finanční stráže z doby od 20. května 1938 do konce března 1939, sestavený Vladimírem Podhorským)², jsou i zde oblasti, které dosud zpracovány nejsou. Jednou z nich je mimo jiné rozdělení obětí podle národnosti, ke které se hlásily. Mezi obránci republiky bychom tak vedle Čechů, Slováků, Rusínů, demokratických Němců a dalších našli jistě i řadu židovských občanů. A to nejen těch, kteří byli židovského původu nebo náboženství, ale i těch, kteří se vědomě hlásili k židovské národnosti. Chronologicky prvním z nich byl s největší pravděpodobností dvaatřicetiletý aktivní důstojník československé armády kapitán letectva Alfred Löffler, zastupující velitel technické letky leteckého pluku 6, který zahynul při plnění služebních povinností dne 22. listopadu 1938 v blízkosti Tatranské Lomnice.

Alfréd Löffler se narodil 30. května 1906 v Holíči na Slovensku v židovské rodině.³ Po vchození obecné školy v roce 1916 pokračoval ve studiu na tehdejšímaďarském gymnasiu v Uherské Skalici. Holíč i Skalica byly na podzim 1918 díky své poloze u moravských hranic ve směru na Bratislavu (Poszón) jedněmi z prvních míst trvale osvobozených českými dobrovolnickými jednotkami. Český vliv v této oblasti (Záhorie) byl ostatně vždy velmi silný a slovenské národní uvědomění vysoké. Nelze však opominout ani blízkost německého jazykového pásma. Vzhledem k těmto okolnostem byl již od dětství velmi dobře jazykově vybaven a plynně hovořil všemi čtyřmi jazyky. (Již jako voják z povolání složil v roce 1928 tlumočnické zkoušky z maďarského a německého jazyka.)

Nyní již slovenské První Masarykovo reálné gymnasium ve Skalici Löffler ukončil dne 16. června 1924 maturitou. Rozhodl se pro dráhu vojáka z povolání a na podzim téhož roku nastoupil ke studiu na Vojenské akademii (VA) v Hranicích na Moravě. Přestože VA byla zřízená teprve v roce 1920, byla od počátku své existence přísně výběrovým ústavem, který v polovině 20. let každým rokem „produkoval“ okolo 250 nových poručíků československé armády. Ačkoliv přijetí ke studiu nebylo oficiálně nijak omezeno, bylo po celou dobu její existence velmi neobvyklé, pokud ji absolvovali frekventanti jiné než české národnosti. Nástupní ročník 1924 patřil (zřejmě i díky konsolidované politické situaci a hospodářské konjunktuře) v tomto směru k téměř kosmopolitním – mezi absolventy tvořili Češi „pouze“ 90 procent (celkem 250). Kromě 14 Slováků zde bylo ještě devět Němců a čtyři Maďaři.⁴ Zdá se jako pravděpodobné, že Löffler se v té době hlásil ke slovenské národnosti a teprve během studií na VA nebo nejspíše v prvních letech své služby v armádě pro něj přestalo být židovství jen otázkou původu a náboženství, ale i národní identity.

V srpnu 1926 byl z VA slavnostně vyřazen jako poručík pěchoty. Mezi absolventy se umístil v pořadí jako 51. ze 149 s hodnocením „velmi dobrý“.⁵ Na dvouleté studium akademie

1 K tomu např.: ŠKORPIL, P.: K problematice počtu československých obětí nacionálně socialistického Německa v letech 1938 – 1945. In: *Terezínské listy*, č. 21, Památník Terezín, Terezín 1993, s. 60- 80.

2 PODHORSKÝ, V.: O hranice se nejedná, o hranice se stíhali, příloha č. 6. In: *Hraničáři pod Luží 1938* (sborník), Mladá Boleslav 2004, s. 110-118.

3 Vojenský ústřední archiv – Vojenský historický archiv Praha (VÚA-VHA), fond (f.): Kvalifikační listiny (KL), Alfréd Löffler (nar. 1906). Pokud není uvedeno jinak, jsou údaje o Löfflerově vojenské kariéře čerpány z tohoto zdroje.

4 VONDRÁŠEK, V. – CHRASTIL, S. – MARKEL, M.: *Vojenská akademie v Brně*. Praha : Ministerstvo obrany ČR – Agentura vojenských informací a služeb. Praha 2005, s. 7.

5 Edmund Kalmár se umístil se stajným hodnocením o dest příček výš. K 13. pěšímu pluku do Šumperku s nimi

navazoval jednorocní aplikační kurs, kde si noví důstojníci měli v praxi prověřit teoretické znalosti získané v akademii. Teprve po jeho ukončení byli odesíláni k jednotkám. Por. Löffler jej absolvoval u Pěchotního učiliště v Milovicích. V srpnu 1927 byl pak jmenován velitelem čety 9. polní roty III. praporu pěšího pluku 13 v severomoravském Šumperku, kde strávil následující dva roky.

V souvislosti s Löfflerovým osudem se nabízí ke srovnání osud jednoho z jeho spolužáků z Vojenské akademie. Alfred Löffler měl s Edmundem Kalmárem hodně společného a jejich osudy se ve 20. a 30. letech několikrát protnulý. Klamár se narodil 24. září 1906 v Budapešti a vyrůstal ve východoslovenském Solivaru. Pocházel ze smíšené rodiny, matka byla Češka a otec byl Maďar z okolí Temešváru. V rodině měl hlavní slovo otec, honvédský důstojník, který ze svého syna vychoval uvědomělého Maďara. Po maturitě na evangelickém gymnasiu v Prešově v roce 1924 byl Kalmár podobně jako Löffler přijat ke studiu na Vojenské akademii v Hranicích na Moravě. Po dvou letech byl vyřazen jako poručík pěchoty a opět společně se svým židovským spolužákem absolvoval roční aplikační kurs v Pěchotním učilišti v Milovicích. V srpnu 1927 pak oba poručíci zamířili do stejného působiště – k pěšímu pluku 13 do severomoravského Šumperku. Löffler byl velitelem čety u 9. polní roty, Kalmár nastoupil k 5. polní rotě. Zatímco Löffler byl po dvou letech přeložen k letectvu, což lze považovat za jistý druh ocenění jeho schopností a loyality ke státu⁶, Kalmár sloužil u pěšího pluku 13 téměř osm let. Ačkoliv byl evidentně schopným důstojníkem, zastával jen podřadná místa bez naděje na další postup. Teprve počátkem roku 1934 se na něj usmálo štěstí a byl povolán ke studiu na Válečné škole v Praze. Ukončil ji v létě 1936 a byl přidělen ke štábu 4. divize v Hradci Králové, kde zastával funkci přednosta IV. oddělení. Ve stejné době zde na vojenském letišti sloužil i npor. Löffler. V létě 1937 byl jmenován důstojníkem generálního štábu (na nadporučíka byl povýšen v roce 1930, na kapitána pak v roce 1936) a od podzimu vedl kromě IV. i I. oddělení štábu divize. Počátkem února 1938 byl zatčen pro špionáž. Kontrarozvědné službě plk. gšt. Moravce se totiž v průběhu roku 1937 podařilo zjistit, že některý z výše postavených důstojníků 4. pěší divize zasílá anonymně do Německa obsáhlé zprávy nejtajnějšího charakteru, které mohly zásadně ovlivnit obranu republiky. Po delším zapírání Kalmár přiznal odeslání tří těchto zpráv, což naprosto stačilo k tomu, aby pražský divizní soud vyslovil 25. února 1938 nejvyšší trest. Odvolacím soudem byl 23. března rozsudek potvrzen a dne 29. dubna 1938 byl Edmund Kalmár v Praze na Hradčanech popraven.⁷ Alfrédu Löfflerovi zbývalo necelých sedm měsíců života.

Dne 1. října 1929 byl por. Löffler povolán do XVI. pozorovací školy při Vojenském a leteckém učilišti v Prostějově, kterou po deseti měsících, 31. července 1930, úspěšně ukončil. V srpnu 1930 byl jako nižší důstojník – letecký pozorovatel přidělen ke 14. letce leteckého pluku 4. O necelé dva měsíce později, 26. září 1930, se u 14. letky stal velitelem roje. Sloužil na vojenských letištích v Letňanech a v Hradci Králové. K 28. říjnu 1930 byl povýšen na nadporučíka pěchoty a v únoru 1931 (zpětně k počátku října 1930) jmenován „letcem-po-

putovali ještě jejich spolužáci por. Erich Schaefer, por. František Brodmann, por. Vladimír Svozil a por. František Krumpholz. (Osobní věstník MNO, č. 43/1926 z 15. srpna 1926, s. 227.)

- 6 Za zcela loyálního důstojníka byl Löffler ostatně považován i v následujících letech. V létě 1937 byl např. vyslán II. oddělením I. sboru k cestě do Nizozemí. (Národní archiv, f.: Policejní ředitelství Praha II – všeobecná spisovna – 1931-1940, k. 8346, sign. L 649/29.)
- 7 PLACHÝ, J.: *Hrdelní procesy u pražského Divisního soudu v letech 1937 – 1938*. Rukopis pro Sborník Muzea hlavního města Prahy.

zorovatelem“ a „polním letcem-pozorovatelem“. Dne 31. července 1931 byl pak formálně přeložen od pěchoty k letectvu a zařazen do stavu leteckého pluku 4.

Vedle funkce velitele roje byl od 1. února 1932 navíc zbrojním a střeleckým důstojníkem pluku. Dne 15. ledna 1933 byl přemístěn k Zemskému leteckému skladu 3 v Nitře, kde byl následujícího dne ustanoven pobočníkem velitele a zároveň jako nadpočetný byl formálně přidělen k leteckému pluku 3 „generála-letce M. R. Štefánika“. V listopadu 1934 byl zařazen k 10. letce. Na jeho přidělení v leteckém skladu se však nic nezměnilo. I přes to, že byl v té době přidělen k pozemnímu personálu, účastnil se dobrovolně, nad rámec svých povinností operačních letů. Od počátku února do konce března 1935 byl frekventantem Mechanického kursu pro důstojníky letectva u Zemského leteckého skladu 2 v Olomouci, který ukončil s výtečným prospěchem. Ve stejné době však neprošel lékařskou prohlídkou nutnou k zařazení do pilotního kursu. Krátce na to byl z Nitry přeložen k velitelství I. peruti leteckého pluku 3 na letiště Piešťany, kde sloužil až do poloviny dubna 1936.

Dne 15. dubna 1936 byl přemístěn k 73. letce leteckého pluku 6.¹ Nejdříve sloužil na vojenském letišti v Hradci Králové a pak v Praze. Prošel zařazením jako první důstojník letky (1936), velitel letky u II. peruti (zřejmě zastupující), dále nižší důstojník 74. letky (1937) a od října 1937 spojovací důstojník pluku. K poslední jmenované funkci byl ještě od 1. října 1937 velitelem spojovací čety, od 1. dubna 1938 zatímním velitelem náhradní letky a od

Löffler – portrét z roku 1937

1. června 1938 zatímním velitelem technické letky leteckého pluku 6. V roce 1936 absolvoval kurs nočního pozorovacího létání u leteckého pluku 5 v Brně (od srpna 1936 byl určen pro noční létání) a v roce 1937 kurs na spojovací důstojníky zbraní ve Vojenském telegrafním učilišti v Turnově a Plaveckém Podhradí. Dne 1. dubna 1937 byl povýšen do hodnosti kapitána letectva.

V roce 1934, 22. srpna, uzavřel v Hlohovci sňatek s Terezíí Magdalenou Lenkeiovou (nar. 23. října 1913 v Hlohovci) a v létě 1937 se jim v Bratislavě narodil syn Ivan. Počátkem listopadu 1937 se rodina přestěhovala z Hradce Králové do Prahy. Několik dní bydleli ve Vysočanech a 13. listopadu 1937 si našli podnájem v Poděbradově ulici č. 23/856 v Praze VIII – Libni.²

Löfflerovo služební hodnocení během dvanácti let služby v československé armádě doznalo několika změn. Až do roku 1932 byl stabilně hodnocen jako velmi dobrý důstojník. V letech 1933 – 1934 klesá jeho hodnocení na stupeň „vyhovující“, které bylo na samé hranici nedobrovolného odchodu do výslužby. Časově se tento výrazný propad kryje s převelením k Zemskému letec-

1 Letecký pluk 6 vznikl 15. září 1929 jako první čistě bombardovací pluk československých vzdušných sil. Ve znaku měl červeného českého lva v bílém poli. V roce 1938 měl mírový stav 81 důstojníků, 68 rotmistrů, 93 poddůstojníků z povolání, 626 příslušníků mužstva (všechny české národnosti) a 7 občanských zaměstnanců. Od 1. srpna do 25. září 1938 byl pluk na ostrých střelbách a bombardování v Malackách, při kterých bylo dosaženo velmi dobrých výsledků. K leteckým neštěstím zde docházelo poměrně často. Např. koncem srpna 1938 během přistávacího manévru v husté mlze zahynuli ppor. Ivan Lipko a čet. dsl. Slabý. VÚA-VHA, f.: Kroniky a fotoalba 1914 – 1939, sign. 243, kronika leteckého pluku 6. Kpt. Löffler byl dne 1. října 1937 ustanoven kronikářem pluku. Po jeho smrti již tato funkce nebyla nikým obsazena.

2 NA, f.: Policejní ředitelství (PŘ) Praha II – evidence obyvatelstva, Löffler Alfréd (nar. 1906). Löfflerova manželka zde bydlela až do poloviny dubna 1939, kdy se se synem přehlásila do Terronské ulice č. 680/4 v Praze XIX-Bubenči.

orologické zprávy z vojenského letiště v Brně, kde mělo být provedeno mezipřistání. Tentokrát se mělo letět nad mraky.

Krátce po startu začal letoun nabírat výšku. Proletěl spodní hustou vrstvou mraků, nad kterou byla ovšem vrstva další. Ta byla trochu řidší, místy skrz ní dokonce prosvítalo slunce. Löffler proto vydal příkaz k dalšímu stoupání. Ve větší výšce se však počasí ještě zhoršilo. Silný boční vítr vychýlil letoun z kursu a hustá sněhová bouře ztěžovala viditelnost. Četař Zábrž proto pokračoval v letu podle přístrojů. V této situaci však došlo k tomu, že u těchto přístrojů pro létání bez vnější viditelnosti zamrzly Venturiho trubice. Letadlo nebylo vybaveno alternativním systémem (např. vývěvou z motoru), který by udržel přístroje v chodu. Toho, že všechno není jak má být, si Zábrž všiml asi ve výšce 1900 metrů při rychlosti 160 km/h a stoupání 1,5 m/s. Během krátké doby přestal ukazovat polohoměr a v dalším letu tedy pokračoval podle zbývajících přístrojů (zátáčkoměr, variometr a rychloměr). Vysílačka fungovala bez potíží a radiotelegrafista požádal bratislavské letiště o zaměření. Odpovědi se už nedočkal. Zakrátko přestal správně fungovat i zátáčkoměr a letoun se dostal do nepřírozené polohy. Motor pracoval na vysoké obrátky. Pilot zavřel přívod plynu a letoun se sám vyrovnal. To se krátce na to opakovalo: „*Po druhém zavření plynu objevila se přede mnou skalní stěna. Zátáčkou doprava chtěl jsem zabránit přímému nárazu na tuto stěnu a v tom objevila se přede mnou druhá stěna. Dal jsem plný plyn, chtěje tak přelétnout prostor mezi oběma stěnami. Bezprostředně na to ucítil jsem náraz a po tom nárazu řítilo se letadlo po ocace dolů, až jsme se zastavili.*“⁷

Zábrž s druhým pilotem rtm. Kopeckým vyvázli pouze s lehkým zraněním (oba měli pohmožděniny, Zábrž navíc tržnou ránu nad levým okem). Společně vyprostili z troskek těžce zraněného radiotelegrafistu des. Doubka. Ten byl v bezvědomí, ze kterého se probral teprve v nemocnici. Pak uslyšeli volat o pomoc čet. Váňu, který byl dočasně oslepen benzínem. Kpt. Löfflera se jim najít nepodařilo. Rozhodli se proto vyrazit co nejdříve pro pomoc. K havárii došlo v Malé studené dolině v katastrálním území Lomnické Proby. Bylo krátce po poledni. Při sestupu narazili na stožáry telegrafního vedení a podle nich pokračovali do údolí. Protože rtm. Kopecký měl zhmožděnou nohu, vyrazil čet. Zábrž napřed a jako první došel do chaty Klubu československých turistů „Kamzík“, odkud přivolal pomoc. Sám se pak vrátil spolu se dvěma četnickými strážmistry až pod svah, odkud přišel. Teprve pak se vrátil do chaty a nechal se ošetřit. Záchraná výprava dorazila k troskám letadla asi ve tři čtvrtě na čtyři odpoledne. Zraněné poddůstojníky se podařilo přepravit do nemocnice Tatra ve Spišské Sobotě. Oba se ze zranění vyléčili. Velitel letadla kpt. Löffler však už byl nalezen mrtev.

Vyšetřování bylo velitelstvím Letecké brigády uzavřeno 10. března 1939 s tím, že se jednalo o nešťastnou náhodu způsobenou krajně nepříznivými povětrnostními vlivy. Velitelství 6. leteckého pluku připojilo návrh vybavit do budoucna všechna letadla druhým náhonem pro provoz přístrojů pro let bez vnější viditelnosti. Na III. (letecký) odbor Ministerstva národní obrany zpráva doputovala 13. března 1939. K založení byla předána o necelé dva týdny později, 24. března 1939 s poznámkou: „*Bezpředmětné!*“⁸

Kpt. let. Alfréda Löfflera na symbolickém hřbitově obětí Vysokých Tater dodnes připomíná pomníček. Na přání jednoho ze zakladatelů tohoto hřbitova Alojze Lutonského na

7 VÚA-VHA, f.: Ministerstvo národní obrany (MNO) – letecký (III. odbor), roč. 1939, sign. 27 48/3, r. 1939, K 13298 (neuspořádáno).

8 Tamtéž.

něj byla vojenskou správou věnována náhradní vrtule z havarovaného letadla.⁹ Paradoxem je, že tento rodák ze slovenské Holiče je na náhrobku uveden jako Karel Löffler, původem z Hradce Králové.¹⁰

Löfflerova manželka, která byla také židovského původu, získala po 14. březnu 1939 slovenskou státní příslušnost. Slovenský stát však svým nearijským občanům na území obsazeném nacistickým Německem neposkytoval žádnou ochranu, takže již 28. dubna 1942 byla zařazena do transportu pražských Židů směřujícího do Terezína. Již o dva dny později však odtud pokračovala dále na východ (transportem „As“) do ghetta v polské Zamošci. Měla štěstí a válku přežila.¹¹ V létě 1945 se vrátila do Prahy a od 24. července 1945 žila ve Velvarské (dnes Evropské) ulici č. 32/133 v Dejvicích.¹² Poněkud nejasné zůstávají osudy jejích syna Ivana Löfflera. Ten byl krátce před odjezdem matky do Terezína (25. dubna 1942) policejně odhlášen na Slovensko a od 1. května 1942 byl hledán Oddělením vládní policie při Ústředí pro židovské vystěhovalectví v Praze jako nezvěstný. Pátrání zůstalo bezvýsledné a bylo odvoláno o rok později, 20. dubna 1943. Jestli se Ivan Löffler dožil osvobození není zcela zřejmé.¹³

foto na náhrobku

9 LUTONSKÝ, A.: *Symbolický cintorín vo Vysokých Tatrách*. Liptovský Svatý Mikuláš 1948.

10 V článku „Živly vyčníhajú“ k tomu píše Ivan Bohuš: „V lete 1984 navštívil Symbolický cintorín Löfflerov niekdajší kolega a priateľ Julius Broul z Teplíc a v liste s dátumom 12. februára 1985 mi na margo textu na pamätnej tabuli napísal: „Křestní jméno kpt. Löfflera není Karel, ale Alfréd. Byl to náš zástupce velitele letky 10 v Nitře v r. 1935/36, tehdy v hodnosti nadporučíka. Setkal jsem se s ním za mobilizace 19.11.1938 při obědě v důstojnické jídelně ve Spišské Nové Vsi, kam přiletěl letounem F – IX – 3. Netušil jsem, že s ním hovořím naposledy.“ Podla úradnej identifikácie mŕtveho a dokumentov Vojenského historického archívu v Prahe bol obeťou osudného letu jednoznačne Karel Löffler a zrejme ho iba jeho blízki volali Alfrédom.“ (<http://www.slovak.cz/Default.aspx?show=Korene&type=2&clanek=500>. Staženo 20.12.2007.) Původ záměny jmen není zřejmý.

11 Terezínská pamětní kniha, kol. aut. I. díl, Terezínská iniciativa-Melantrich, Praha 1995, s. 520. Z 999 osob v tomto transportu se konce války dožilo jen 72.

12 NA, f.: PŘ Praha II – evidence obyvatelstva, Löfflerová Terezie (nar. 1913).

13 NA, f.: PŘ Praha II – všeobecná spisovna – 1941-1950, k. 6577, sign. L 928/6.